

Participacija i utjecaj dijaspore u hrvatskim izborima

Grmoja, Ante

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:827776>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-17**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Preddiplomski studij politologije

Završni rad

Participacija i utjecaj dijaspore u hrvatskim izborima

Autor: Ante Grmoja

Mentor: izv.prof.dr.sc. Goran Čular

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Zakonske promjene glasanja dijaspore u Hrvatskoj	4
3. Tko tvori hrvatsku dijasporu	6
4. Analiza predsjedničkih izbora	13
5. Analiza parlamentarnih izbora	15
6. Alternativne opcije glasanja dijaspore na hrvatskim izborima	20
7. Nalazi analize utjecaja dijaspore na hrvatskim izborima	20
8. Zaključak	22
9. Popis literature i izvora	23

Sažetak

Hrvatska dijaspora je nesporno brojna i geografski raspršena. Hrvati u inozemstvu imaju pravo glasa na našim parlamentarnim i predsjedničkim izborima, EU izborima te na referendumima. Takvo biračko pravo izaziva brojne polemike, s argumentima za i protiv prava glasa dijaspore. Ono ima i prednosti i nedostatke. Biračko pravo imaju hrvatski državljani s prebivalištem izvan Hrvatske. Samo pitanje, treba li dijaspora imati pravo glasa, smisleno je razmotriti kroz analizu participacije i utjecaja dijaspore na konačni ishod izbora. Analiza participacije i utjecaja dijaspore na ishode hrvatskih izbora, ukazuje na to da je suvišno ukinuti pravo glasa dijaspore. Jer neki od glavnih teorijskih argumenata protiv prava glasa u praksi, pokazalo se, ne stoje. Stoga, može se zaključiti da ukidanje prava glasa dijaspore nije nužno potrebna promjena u hrvatskom izbornom sustavu. Veća je nužnost omogućiti alternativne opcije glasovanja dijaspore, kako bi izborni pobjednik imao veći demokratski legitimitet.

Ključne riječi: Hrvatska, izbori, dijaspora

1. Uvod

Dijaspora u kontekstu države i prava državljana označava ljude koji imaju inozemno prebivalište, tj. prebivalište izvan svoje matične države. Pojam dijaspora je u hrvatskim okvirima uvijek izazivao zanimljive i brojne polemike. Otvarao je brojna pitanja podložna raspravi i traženju konkretnih odgovora. Upravo zbog toga što Hrvatska kao zemlja ima veliki broj ljudi s inozemnim prebivalištem. Stoga, postoje i mnoga pitanja iz političke sfere koja vrijedi istaknuti, detaljnije istražiti i analizirati. To je i svrha ovog rada. Analizirati hrvatske izbore te utjecaj i sudjelovanje dijaspore u hrvatskim izborima. Kako bi se dobili odgovori na konkretna pitanja, analiziralo se razinu uključenosti dijaspore u izborne procese. Stoga, temeljno političko pitanje vezano za dijasporu jest – pitanje prava glasa na hrvatskim izborima. Hrvatska dijaspora u ovom trenutku ima pravo glasa na predsjedničkim, parlamentarnim, EU izborima, te nacionalnim referendumima. No, treba li ono kao takvo uopće postojati, ili ne? Koji su argumenti za, a koji protiv tog prava? Tko od ljudi koji ne žive u Hrvatskoj ima pravo glasa na izborima? Nadalje, kakav je dosadašnji utjecaj dijaspore na ishode izbora u Republici Hrvatskoj? Sukladno tome, treba li se mijenjati postojeća struktura izborne jedinice za dijasporu? Treba li dijaspora zadovoljiti dodatne preduvjete za ostvarivanje prava glasa? Je li aktualna fiksna kvota mandata (3) dostatna? Što je točno promijenila ustavna promjena 2010. po pitanju dijaspore? Te, kako potencijalno poboljšati i dodatno mobilizirati participaciju dijaspore, ukoliko smatramo da se to može i treba ostvariti?

Odgovore na navedena pitanja dobiti ćemo kroz analizu participacije i utjecaja hrvatske dijaspore na izborima. U obzir će se uzeti predsjednički i parlamentarni izbori u Republici Hrvatskoj. Da bi se poštovala postojeća ustavna odredba iz 2010. o fiksna tri mandata dijaspore za parlamentarne izbore, analiza će imati svoj vremenski okvir. Stoga, u analizu ulaze navedeni izbori u vremenskom rasponu 2010 – 2023.

2. Zakonske promjene glasanja dijaspore u Hrvatskoj

Način biranja predstavnika dijaspore se često mijenjao u Republici Hrvatskoj. Kao što se mijenjala i kvota mandata predviđena za dijasporu od 1990. godine nadalje. Biračko pravo dijaspore je na red došlo 1995. godine. Prema autorici Kasapović, politički predstavnici dijaspore u Saboru su birani na sljedeće načine.

Tablica 1. Političko predstavljanje dijaspore u Saboru

Godina	Broj mjesta u Zastupničkom domu	Broj mjesta za državljane bez prebivališta	Postotni udio	Napomene
1995.	128	12	9,4	Fiksnih 10% zastupnika, isključujući zastupnike manjina, birano je u jednome izbornom okrugu koji je obuhvaćao cijeli svijet.
2000.	151	6	4,0	Nefiksna kvota. Broj zastupnika utvrđivao se tako da se ukupan broj glasova u 11. okrugu podijeli s prosječnim brojem glasova koji je bio potreban za osvajanje jednog mandata u zemlji. Količnik je izražavao broj mandata koji je pripadao dijaspori.
2003.	152	4	2,6	Nefiksna kvota
2007.	153	5	3,3	Nefiksna kvota
2011.	151	3	2,0	Fiksna kvota od 3 zastupnika koji se biraju u jednom okrugu koji obuhvaća cijeli svijet

Izvor: Kasapović (2010): Tko i kako predstavlja dijasporu. *Političke analize*. 1(3): 18.

Podaci iz tablice 1. ukazuju na to kako se način biranja i broj predstavnika dijaspore mijenjao kroz godine. Potrebno je istaknuti da nemaju svi pripadnici hrvatske dijaspore biračko pravo glasa. Dakle, ono ne proizlazi iz identitetskog osjećaja hrvatstva. Zakonski preduvjet za biračko pravo glasa ljudi bez prebivališta u Hrvatskoj jest hrvatsko državljanstvo. Taj preduvjet znatno reducira brojku birača iz dijaspore. O razlici između ukupnog broja Hrvata u dijaspori i hrvatskih državljana s pravom glasa, nešto kasnije u radu. Tu razliku je važno naglasiti kako bismo dobili uvid u to tko ima pravo glasa u hrvatskoj dijaspori. Nadalje, spomenuti vremenski okvir upućuje na ustavne promjene 2010. godine. Zbog toga je ta godina uzeta kao početna godina analize. Promjene su uključivale da „hrvatski državljani bez prebivališta u Hrvatskoj na izborima će ubuduće glasovati isključivo u diplomatsko-konzularnim predstavništvima u zemljama u kojima imaju prebivalište, no birat će fiksno tri zastupnika u Saboru, bez obzira na to koliko ih se odazove na izbore“ (vlada.gov.hr, 2010). Sukladno tome, broj mandata iz dijaspore nije više direktno vezan za razinu participacije birača, kao nekada. Uvođenje fiksne kvote i glasovanje u konzulatima poticano je od tadašnje parlamentarne oporbe koja se pozivala na nedovoljnu transparentnost glasova iz Bosne i Hercegovine, koja je pouzdan izvor glasova HDZ-a.

Sve navedene promjene su vrlo znatne i ukazuju na to zašto je uzet vremenski period nakon 2010. za analizu hrvatskih izbora. Upravo zbog tih promjena i novog načina organiziranja glasovanja dijaspore.

3. Tko tvori hrvatsku dijasporu

Krenut ću od dvije glavne opće pozicije o pravu glasa dijaspore. Činjenica je da pitanje prava glasa dijaspore u Hrvatskoj oduvijek oblikuje suprotne stavove u smislu toga da su stavovi često na dvije potpuno suprotne i isključive strane – za ili protiv prava glasa. Argumenti s obje strane se imaju čime „braniti“ i znanstveno i laički. O samim argumentima za i protiv prava glasa nešto kasnije u radu. Da bismo lakše razumjeli poziciju dijaspore u Hrvatskoj, nužno je istaknuti percepciju o tome kako se pojam dijaspora doživljava u Hrvatskoj, te tko i na koji način uopće predstavlja dijasporu?

Kasapović ističe da u Hrvatskoj prevladava „arhaično i ekstenzivno razumijevanje etničke dijaspore, pod kojom se naprosto misli na sve iseljene Hrvate i njihove potomke svih naraštaja“ (Kasapović, 2010: 15). Čini se da je takav narativ prisutan još od 90-ih godina prošlog stoljeća kada je dijaspora bila relevantan izvor raznih oblika resursa u našoj borbi za nezavisnost. Dojam je da nam danas tako široko shvaćanje pojma dijaspore može otvoriti brojne polemike

i probleme o tome tko sve spada u njene okvire, te kako bismo, sukladno toj širini, trebali urediti njeno predstavništvo u hrvatskim institucijama. Dapače, može se postaviti i testirati određene teze vezane za demokratski razvoj konkretne zemlje. Primjerice, tezu da širenje prava glasa na pripadnike dijaspore utječe na jačanje demokratskog sustava zemlje. S druge strane, teza se može postaviti i na način da takvo pravo glasa koči i potkopava demokratski razvoj, jer daje mogućnost donošenja odluka ljudima bez prebivališta u matičnoj zemlji. Navedeno potvrđuje polarizirajući efekt pitanja prava glasa dijaspore.

Do 2007. godine, koja približno prethodi postavljenom vremenskom okviru rada, od ukupnog broja zemalja koje su ozakonile pravo glasa za svoje državljane u inozemstvu, prema Kasapović, njih 11 je to omogućilo na „parlamentarnim i predsjedničkim izborima te na referendumima“ (Kasapović, 2010: 15). Među njima je i Republika Hrvatska.

Brojnost hrvatske dijaspore

Hrvatsko iseljeničtvo je kroz povijest oduvijek bilo vrlo brojno, tako da slobodno možemo reći da neki oblik hrvatske zajednice izvan matične zemlje postoji u gotovo svakom djeliću svijeta. Naša se dijaspora širila u različitim vremenskim intervalima i različitim iseljeničkim valovima. Činjenica je da je točan broj naših iseljenika po svijetu u svim fazama iseljavanja nemoguće najpreciznije utvrditi, jer se nisu u svim fazama iseljavanja prikupljali podaci. No, institucija koja nam može precizno ukazati na brojke iseljenika, faze iseljavanja i razloge iseljavanja je Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Stoga nam njegovi podaci mogu poslužiti kao relevantan izvor podataka vezanih za brojnost hrvatske dijaspore. Što se tiče samih statističkih informacija o iseljeničtvu, prema recentnim informacijama Središnjeg ureda za Hrvate izvan RH, „na temelju procjena hrvatskih diplomatskih misija i konzularnih ureda, hrvatskih katoličkih misija, kao i popisa stanovništva u državama u kojima borave hrvatski iseljenici i njihovi potomci, a na temelju procjena hrvatskih zajednica u nekim od tih država, procjenjuje se da oko 3.200.000 hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka živi izvan Hrvatske i širom svijeta“ (hrvatiizvanrh.gov.hr). Najčešći razlozi iseljavanja bili su političke i ekonomske prirode. Vrijedi istaknuti da je tipično za naše iseljeničtvo, da žele održati identitetsku vezu sa Hrvatskom, te u tome i uspijevaju bez obzira na razlog i područje odlaska u inozemstvo. Upravo zbog tog identiteta, prema autoru Shefferu, „brojni pripadnici dijaspore, ponosno održavaju svoj izvorni etnički identitet i zadržavaju državljanstvo svoje matične domovine“ (Sheffer, 2003: 3). Nadalje, s ciljem veće preglednosti informacija o našoj dijaspori, brojnost

dijasporu po zemljama i najznačajnije iseljeničke valove od kraja 19. st. nadalje, prikazati ćemo u dvije odvojene tablice s informacijama o njima.

Tablica 2. Iseljenički valovi Hrvata kroz povijest

Iseljenički val	Vremenski period odlaska	Područje inozemnog odlaska
1.	1880 – 1918.	SAD, JAR, Australija, Novi Zeland, Latinska Amerika
2.	1918 – 1939.	Njemačka, Francuska, Belgija
3.	1945 – 1960.	Argentina i ostale Latinske zemlje + SAD i Kanada
4.	1965 – 1985.	Zapadna Europa, Australija, Novi Zeland, Kanada
5.	1990 - nadalje	Njemačka, Švicarska, Kanada, SAD, Irska, Australija i Novi Zeland

Izvor: Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

<https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatski-iseljenici-u-prekomorskim-i-europskim-drzavama-i-njihovi-potomci/749> Pristupljeno 16.05.2024.

Tablica 3. Brojnost Hrvata širom svijeta

Inozemna država	Broj Hrvata
Argentina	Oko 250 000
Australija	Oko 250 000
Novi Zeland	Oko 100 000
Brazil	Oko 70 000
Čile	Oko 200 000

SAD	Oko 1 200 000
Kanada	Oko 250 000
Italija	Oko 60 000
Francuska	Oko 40 000
Irska	Oko 20 000
Njemačka	Oko 500 000
Švicarska	Oko 80 000
Austrija	Oko 90 000
Švedska	Oko 40 000

Izvor: Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

<https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatski-iseljenici-u-prekomorskim-i-europskim-drzavama-i-njihovi-potomci/749> Pristupljeno 16.05.2024.

Ono što se može zaključiti iz ovih podataka, jest da je aktualna brojnost Hrvata izvan matične zemlje tako značajna da je potpuno opravdano raspravljati o biračkom pravu glasa hrvatske dijaspore.

Tko ima pravo glasa

No, rasprava o biračkom pravu, za sobom vuče potrebu da jasno razlikujemo ukupnu brojku Hrvata u inozemstvu (vidi tablicu 3.) od brojke hrvatskih državljana izvan Hrvatske. Jer je hrvatsko državljanstvo preduvjet za ostvarivanje biračkog prava pripadnika hrvatske dijaspore. Broj hrvatskih državljana u dijaspori je puno manji od ukupnog broja članova hrvatske dijaspore. Stoga, da bismo analizirali utjecaj dijaspore na ishod hrvatskih izbora, potrebno je dati podatke o hrvatskim državljanima s prebivalištem izvan Hrvatske. Istaknuti ću brojke upisanih hrvatskih državljana u XI. izbornoj jedinici s većine održanih hrvatskih izbora (vidi tablicu 4.). Te brojke će omogućiti uvid u to koliko je ljudi iz dijaspore zaista participiralo na hrvatskim izborima. Također, one će naglasiti spomenutu razliku u broju hrvatskih državljana koji su aktivno sudjelovali na izborima i ukupnom broju članova dijaspore u određenoj zemlji. Uvid u brojčanu razliku prikazan je u tablici koja slijedi.

Tablica 4. Glasovi hrvatskih državljana s prebivalištem izvan Hrvatske na predsjedničkim i parlamentarnim izborima 1995 - 2020.

Godina	Vrsta izbora	Ukupan broj upisanih birača u XI. jedinici	Glasovalo	
			Ukupan broj	Postotak
1995	Parlamentarni	398.839	109.389	27,4
1997	Predsjednički	377.705	89.726	23.8
2000.	Parlamentarni	360.110	127.046	35,3
2000.	Predsjednički	336.325	75.161	19.0
		394.028 (II. krug)	70.110	17.8
2003.	Parlamentarni	336.617	70.527	17.8
2005.	Predsjednički	400.030	77.578	13,4
		337.258 (II. krug)	101.425	25,5
2007.	Parlamentarni	404.350	90.482	22.3
2009-2010.	Predsjednički	406.208 (I. krug)	66.164	16.3
2011	Parlamentarni	411 758	21.098	5.1
2015	Predsjednički	-	37.028	
2020	Predsjednički	registrirano	37.272	20.8
		178.920		

Izvor: Jurić, Tado (2021) Utjecaj dijaspore i recentnog iseljavanja na rezultate izbora u Republici Hrvatskoj. Gastarbajterska iseljenička poema – od stvarnosti do romantizma. Jurić, Tado ; Komušanec, Monika ; Krašić, Wollfy (ur.). Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2021. str. 160-184. https://www.researchgate.net/profile/Tado-Juric/publication/352367401_Utjecaj_dijaspore_i_recentnog_iseljavanja_na_rezultate_izbora_u_Republici_Hrvatskoj/links/60c640eb299bf1949f57ccb2/Utjecaj-dijaspore-i-recentnog-iseljavanja-na-rezultate-izbora-u-Republici-Hrvatskoj?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19 Pristupljeno 30.06.2024.

Sukladno navedenom, ovi podaci pružaju uvid u konkretnu brojčanu razliku upisanih birača s pravom glasa u izbornoj jedinici dijaspore i ukupnog broja Hrvata u inozemstvu. Ona je jasan pokazatelj da biračko pravo nemaju svi Hrvati u dijaspori, već samo hrvatski državljani upisani u registar birača za jedinicu dijaspore.

Prije same analize konkretnog utjecaja i participacije naše dijaspore na izborima, potrebno je istaknuti nekoliko bitnih argumenata ZA i PROTIV prava glasa dijaspore. Te dvije kategorije argumenata biti će važne referentne točke i faktori u analizi utjecaja i participacije dijaspore u našim izborima. Stoga u nastavku slijede potencijalni argumenti koji idu u korist prava glasa dijaspore, ali i oni protiv tog istog prava.

Argumenti ZA i PROTIV prava glasa dijaspore

Argumenata za pravo glasa pripadnika dijaspore ne nedostaje. Primarno, čisto zdravorazumski argument ZA pravo glasa jest veća participacija građana na izborima. Na taj način se direktno utječe na demokratski razvoj države širim obuhvatom biračkog prava, koji time daje veći legitimitet izbornom pobjedniku jer ga je više ljudi izabralo. To je nepobitna činjenica, bili mi za ili protiv prava glasa dijaspore. Nadalje, pravo birati i biti biran spada u sferu temeljnih ljudskih prava, sukladno tome, pravo glasa bi trebalo postati dostupno pravo, za sve one koji zadovolje određene uvjete za stjecanje istog. To je, prije svega, hrvatsko državljanstvo.

Zatim, Kasapović kao moguću argumentaciju ZA ostvarenje prava glasa dijaspore navodi to da je naša dijaspora „uvelike nastala kao rezultat političkih progona u nenacionalnim i nedemokratskim režimima“ (Kasapović, 2010: 22). Stoga bi pravo glasa dijaspore bilo svojevrsan tip „političke naknade“ za hrvatsku dijasporu. Dijasporu koja se svojim inozemnim djelovanjem zalaže za „hrvatsku stvar“. Stječe se dojam da se pod takvim tipom naknade pokušavalo Hrvatima u inozemstvu zahvaliti za značajni ekonomski doprinos u vremenu stvaranja hrvatske države. Za sve donacije, investicije i projekte koji su predstavljali ogromnu i neophodnu financijsku injekciju u ratnom periodu u kakvom smo se nalazili 90-ih. Dakle, pravo glasa dobiveno kao svojevrsna ratna zasluga. No, je li navedena zasluga ispravan argument ZA pravo glasa? Postoje puno ispravniji argumenti za ostvarenje prava glasa. Prethodno su i navedeni (veći legitimitet). Jer koliko god nečiji doprinos bio velik, biračko pravo ne bi smjelo biti predmet političke naknade ili nagrade za učinjeno. Jer biračko pravo nije kolektivno pravo, da bismo uzimali kolektivnu pomoć kao kriterij za biračko pravo dijaspore. S tim izrečenim, krećem u isticanje novih argumenata PROTIV prava glasa

dijaspora. Na njih se fokusira autor Podolnjak. Podolnjak tvrdi da „hrvatski izborni sustav nije osmišljen radi predstavljanja istinske hrvatske dijaspore, već zapravo isključivo radi njezina najspornijeg dijela – Hrvata u BiH – gdje vladajuća stranka ima svoju najjaču podružnicu. U tom smislu riječ je o sofisticiranom izbornom inženjeringu“ (Podolnjak, 2013: 173). Tvrdnja koja u prvi plan ističe argument (ne)pravde i inženjering. U smislu da je u najmanju ruku sporno, da dijaspora koja nije podložna hrvatskim zakonima i ne plaća porez u Hrvatskoj ima birački utjecaj na izborima. A, zapravo je sustav, po njemu, kreiran tako da pogoduje zadržavanju utjecaja samo jednog dijela dijaspore. To je utjecaj birača iz Bosne i Hercegovine koji ide u prilog HDZ-u. Također, jasna je stvar da ljudi u inozemstvu ne osjećaju direktno na svojoj koži „posljedice“ političkog života u Hrvatskoj. To se potpuno razumljivo može smatrati argumentom PROTIV prava glasa dijaspore.

Još jedan problematičan aspekt biračkog prava dijaspore jest taj da je dijaspora, kroz ranije faze razvoja političkog sustava Hrvatske, predstavljala jedan vrlo vješt manevar političke manipulacije tada dominantne stranke, s konačnim ciljem ostvarenja njenog boljeg rezultata na izborima. To ne može eksplicitno biti argument protiv prava glasa dijaspore, no vrijedi ga istaknuti. Kasapović ističe da je Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) u populaciji dijaspore vidjela način poboljšanja svog izbornog rezultata, te je stoga „bila zainteresirana da što više Hrvata izvan Hrvatske stekne državljanstvo i biračko pravo, jer je u njima vidjela jedan od stupova svoje političke vlasti“ (Kasapović, 2010: 17). Općenito, dojam je da glasovi dijaspore mogu biti osigurani i na neki način garantirani samo strankama s izrazito izgrađenom infrastrukturom i snažnom glasačkom mašinerijom, tako da glasovi dijaspore vrlo često idu u prilog velikim i dominantnim strankama, a nimalo u prilog manjim strankama. Dojam je da dijaspora često bude biračka utvrda jedne snažne stranke. To je u Hrvatskoj HDZ. Time se može potvrditi gore izrečena teza.

Kad je riječ o utjecaju dijaspore na konačni izborni rezultat, možete ga svrstati u obje kategorije argumenata – i ZA i PROTIV prava glasa dijaspore, s tim da argument protiv može jačati ukoliko se ispostavi da je utjecaj dijaspore na ishod izrazito velik. U našem slučaju ovisiti će o tome što pokaže analiza hrvatskih izbora u razdoblju 2010 – 2023. Konačni sud o tome donijeti ćemo nakon što vidimo je li utjecaj dijaspore na rezultate u navedenom razdoblju znatan ili nije.

4. Analiza predsjedničkih izbora

Predsjednički izbori kao tip personaliziranih izbora mogu privući pažnju velike biračke baze. Na taj se način građani lakše identificiraju s osobom nego s kompletnom strankom ili stranačkim programom. Stoga je za očekivati da je ukupna participacija građana na predsjedničkim izborima na zadovoljavajućem nivou za jednu demokratsku zemlju poput Hrvatske. Ostaje nam utvrditi što kažu brojke o participaciji građana na predsjedničkim izborima, s posebnim naglaskom na participaciji i utjecaju dijaspore.

Jednu je stvar potrebno naglasiti kada su u pitanju predsjednički izbori u Hrvatskoj. Prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman preminuo je 10. prosinca 1999. za vrijeme trajanja svog drugog mandata (1997. – 1999.). Sukladno tome, predsjednički izbori se u Hrvatskoj održavaju krajem godine, te su nerijetko prvi i drugi izborni krug na prijelazu dviju godina.

S obzirom na postavljeni vremenski okvir analize, u samu analizu ulaze sljedeći predsjednički izbori – 2014./2015., 2019./2020. Dakle, radi se o dvama predsjedničkim izborima, te su oba izbora otišla u drugi izborni krug. Zbog toga su prisutni spomenuti prijelazi godina, jer nitko nije odnio pobjedu natpolovičnom većinom glasova u prvom izbornom krugu.

Prvi krug narednih predsjedničkih izbora održao se 28. prosinca 2014. Prema Državnom izbornom povjerenstvu, preduvjete za kandidaturu ispunilo je svega četvero kandidata. Aktualni predsjednik Ivo Josipović (SDP), Kolinda Grabar Kitarović (HDZ), Milan Kujundžić (Hrvatska zora) i Ivan Sinčić (Živi zid). Relevantni brojevi podaci ovih parlamentarnih izbora biti će tablično prikazani u nastavku rada (vidi tablicu 5.).

Za prvi krug ovih izbora je specifičan i neočekivan rezultat tada 25-godišnjaka Ivana Sinčića iz Živog zida. Raos ističe sljedeće „Sinčić je u kampanju za predsjedničko mjesto ušao kao aktivist protiv deložacija obitelji čije su kuće i stanovi pod ovrhom uslijed pucanja nekretninsko-kreditnog balona posljednjih nekoliko godina. Međutim, ubrzo je proširio svoj spektar ideja i ponudio čitav niz radikalnih prijedloga za rješavanje dužničke krize“ (Raos, 2015: 37). Njegov rezultat jasno ukazuje na veliku brojku protestnih glasova birača nezadovoljnih opcijama mainstream stranaka. Stoga je kandidat Sinčić sa, u mnogočemu, populističkom retorikom uspio ostvariti značajan rezultat na predsjedničkim izborima 2010. Na tom tragu, prema autoru Raosu, ovi izbori su pokazali „spremnost velikog broja građana da svoj glas pokloni donedavno nepoznatim kandidatima koji nude političke sadržaje koji se nalaze onkraj ustavnog luka“ (Raos, 2015: 37).

Kada je u pitanju dijaspora, iz dijaspore je, prema DIP-u, pristiglo svega 20 524 glasa u prvom krugu. Znatno manje u odnosu na prethodne predsjedničke izbore kada je kandidatura Milana Bandića mobilizirala birače iz Bosne i Hercegovine. Nadalje, iz perspektive postavljenih istraživačkih pitanja najznačajnije je uvidjeti, hoće li dijaspora odlučiti predsjednika po prvi put? Sukladno službenim rezultatima, prema Državnom izbornom povjerenstvu, glasovi iz inozemstva omogućili su Kolindi Grabar Kitarović prednost od 30 446 glasova u drugom izbornom krugu (izbori.hr). To nam rezultatski daje najznačajniji input dijaspore u konačni ishod predsjedničkih izbora dotada. No, čak ni tada, utjecaj dijaspore na konačni ishod izbora nije bio u potpunosti presudan. Dojam jest, da su upravo navedeni predsjednički izbori, bili blizu tog da dijaspora bude ključan faktor za konačni ishod predsjedničkih izbora. No, i dalje je dovoljna razlika u glasovima stvorena na području Republike Hrvatske. Konačne rezultate i relevantne podatke sadrži tablica 5. Sada se okrećem izborima 2019. godine

Prvi krug predsjedničkih izbora se održao 22. prosinca 2019. U prvom krugu se troje kandidata značajno izdvojilo od ostalih i osvojilo približno sličan postotak glasova. Njihovi rezultati su tablično prikazani u nastavku. To su – Zoran Milanović (SDP), Kolinda Grabar Kitarović (HDZ) i jedan, do nekih prvih predizbornih anketa, prilično neočekivan kandidat Miroslav Škoro (DP). Glazbenik čiji rezultat je za neutralnog promatrača svakako bio iznenađenje. Dijaspora je svakako bila potencijalni bazen glasova za oba kandidata desnog spektra. U prvom krugu su najviše glasova dijaspore, prema Državnom izbornom povjerenstvu, dobili upravo Kitarović i Škoro (izbori.hr). Svoje biračko pravo u inozemstvu je tad iskoristilo nešto više od 51 000 ljudi. No, glasovi birača unutar RH su tada stvorili razliku veću od 100 000 glasova u korist izbornog pobjednika. Sukladno tome, utjecaj glasova dijaspore na ishod izbora nije bio ključan, unatoč značajnoj participaciji birača iz inozemstva. Relevantni podaci predsjedničkih izbora 2019. nalaze se u tablici 5.

Tablica 5. Prikaz podataka predsjedničkih izbora u periodu 2010 – 2023.

Broj glasova (%)	2014. (I. krug)	2014. (II. krug)	2019. (I. krug)	2019. (II. krug)
Participacija birača	1.787.722	2.258.887	1.904.461	2.053.848
Izlazak %	47,1%	59%	51%	55%
Važeći glasovi	1.759.010	2.197.381	1.881.643	1.963.877
Nevažeći glasovi	27.787	60.728	22.218	89.415
Glasovi dijaspore	20.524	37.028	40.782	51.533
% glasova dijaspore od ukupne participacije birača	1,15 %	1,64%	2,14%	2,51%
Najviše glasova dijaspore	Kolinda Grabar Kitarović (77,15%)	Kolinda Grabar Kitarović (91%)	Kolinda Grabar Kitarović (53%)	Kolinda Grabar Kitarović (88%)
Ukupni kandidata izborima (%)	Ivo Josipović - SDP (38,5%) Kolinda Grabar Kitarović - HDZ (37,2%) Ivan Sinčić - Živi zid (16,4%) Milan Kujundžić - Hrvatska zora (6,3%)	Kolinda Grabar Kitarović - HDZ (50,7%) Ivo Josipović - SDP (49,3%)	Zoran Milanović - SDP (29,5%) Kolinda Grabar Kitarović - HDZ (26,6%) Miroslav Škoro - DP (24,4%)	Zoran Milanović - SDP (52,7%) Kolinda Grabar Kitarović - HDZ (47,3%)
Pobjednik izbora	Ivo Josipović	Kolinda Grabar Kitarović	Zoran Milanović	Zoran Milanović

Izvor: Državno izborno povjerenstvo. <https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/2263>

Pristupljeno 30.06.2024.

Prema analizi rezultata predsjedničkih izbora u periodu 2010. – 2023. participacija dijaspore na izborima nije bila velika. Što se tiče direktnog utjecaja na ishod izbora, najbliže ključnom utjecaju na ishod su glasovi dijaspore bili na izborima 2015. između Grabar Kitarović i Josipovića. No, možemo reći da dijaspora nikada dosad nije bila ključan faktor, tj. faktor koji je prevagnuo u tome tko će obnašati predsjedničku funkciju. Tim zaključkom završavamo analizu predsjedničkih izbora. Stoga u nastavku slijedi analiza parlamentarnih izbora

5. Analiza parlamentarnih izbora

Kada su u pitanju parlamentarni izbori u periodu 2010. – 2023. ukupno smo četiri puta išli na izbore za hrvatski parlament. Ukupno ga sačinjava 151 zastupnik. 2010. godina je, da ponovimo, početna godina analize parlamentarnih izbora u jer je tada, ustavnim reformom,

uvedena fiksna kvota (3) za mandate osvojene u izbornoj jedinici dijaspore. Glasuje se u diplomatsko-konzularnim predstavništvima. 10 jedinica obuhvaća Hrvatsku u svojoj teritorijalnoj cjelini. Kada su u pitanju 11. i 12. izborna jedinica, one imaju svoje posebnosti koje vrijedi istaknuti. 11. izborna jedinica je jedinica dijaspore, stoga će njeni podaci biti u posebnom fokusu analize, dok se 12. izborna jedinica odnosi na pripadnike nacionalnih manjina i njihove mandate (njih 8). Podaci sa četiriju parlamentarnih izbora biti će tablično prikazani. Naglasak je na brojkama dijaspore. (vidi tablica 6.)

Tablica 6. Prikaz podataka parlamentarnih izbora u periodu 2010 – 2023.

Izbori	2011. godina	2015. godina	2016. godina	2020. godina
Registrirani birači	4.254.121	3.791.352	3.799.618	3.701.924
Važeći glasovi	2.353.465	2.262.782	1,903,230	1.736.065
Nevažeći glasovi	41,173	39.991	37.166	38.713
Ukupna participacija birača (%)	56%	60,8%	52%	46,9%
Participacija dijaspore	21.100	28.944	21.223	28.790
% glasova dijaspore od ukupnog broja važećih glasova	0,89%	1,28%	1,12%	1,66%
Dijaspora	3 mandata	3 mandata	3 mandata	3 mandata
	3 – HDZ	3 - HDZ	2 HDZ +1 NL Željko Glasnović	3 - HDZ

Izvori: Državno izborno povjerenstvo, Croatian parliamentary election (2011) https://en.wikipedia.org/wiki/2011_Croatian_parliamentary_election Pristupljeno 22.05.2024. i Croatian parliamentary election (2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/2015_Croatian_parliamentary_election#Results Pristupljeno 22.05. 2024.

Parlamentarni izbori 2011. godine značajni su zbog toga što su bili prvi parlamentarni izbori nakon iznenadnog odlaska premijera Ive Sanadera u srpnju 2009. na polovici svog drugog mandata. Taj drugi mandat je završila jedina hrvatska premijerka Jadranka Kosor (2009-2011). Sukladno tome, iz analitičke perspektive važno je bilo vidjeti kako će se tadašnje političke okolnosti reflektirati na buduću parlamentarnu većinu u periodu 2011-2015.

„Kukuriku koalicija“ (SDP i partneri) tada pobjeđuje u svim izbornim jedinicama, izuzev dvije (V. i IX.) gdje pobjeđuje HDZ-ova koalicija. SDP i partneri osvojili su 80 mandata, HDZ s partnerima osvaja 47 mandata. 3 fiksna mandata dijaspore pripala su HDZ-ovoj koaliciji sa ukupnih 71,98% podrške i osvojenih 15 016 glasova. Rezultati ovih izbora s obzirom na veliku razliku glasova, jasno ukazuju na to da je utjecaj dijaspore na ishod bio minimalan, kao i budimo iskreni, njena participacija u ovom slučaju.

Kasapović ove izbore s pravom naziva „kritičnim“ izborima. Kritični izbori su izbori koji nizom svojih osobina „odudaraju od prethodnih normalnih ili običnih izbora“ (Kasapović, 2011: 3). A to je ovako veliki pad HDZ-a 2011. nesporno simbolizirao. Tražeći uzroke takvog rezultata, autorica Kasapović navodi i sljedeći razlog „Razmjerno dugotrajna kriza vladanja – točnije bi bilo govoriti o krizi nevladanja – u drugom se mandatu nakon 2007. manifestirala i u lančanom kolapsu jednoga vladina resora za drugim“ (Kasapović, 2011: 5). U ovom slučaju kolaps resora se odnosi na smjene brojnih ministara od samog starta drugog mandata. Konačni rezultat izbora je nesporni indikator toga kako je Sanaderov naprasni odlazak utjecao na volju birača na tim parlamentarnim izborima. Ovim se okrećemo sljedećim parlamentarnim izborima, koji su se održali 2015. godine.

Parlamentarni izbori 2015. godine održani su 8. studenog 2015. Predizborno smo imali dvije velike koalicije u dva ideološka bloka. Desna konzervativna koalicija okupljena oko HDZ pod nazivom „Domoljubna koalicija“ i lijevo liberalna koalicija, okupljena oko SDP-a pod nazivom „Hrvatska raste“. Ono što je za ove izbore bilo potpuno drugačije od svih prethodnih parlamentarnih izbora u novije vrijeme, jest pojava opcije tzv. trećeg puta. Most nezavisnih lista je politička opcija koja se 2015. prvi put sa lokalne razine izdignula na nacionalnu razinu. U tom trenutku se Most prezentirao kao ideološki neopterećena politička opcija, opcija novih i nekompromitiranih ljudi na hrvatskoj političkoj sceni, koja prvi put sudjeluje na parlamentarnim izborima. Prema Henjaku, „Most ispunjava sve kriterije definicije

antiestablišmentske reformske stranke. Poruke Mosta sadrže jasnu kritiku etabliranih političkih stranaka i prevladavajućega modela politike“ (Henjak, 2018: 388).

Odredivši tadašnju poziciju Mosta, osvrnut ću se sada na utjecaj dijaspore na izborima. Analiza ukupnih rezultata pokazala je sljedeće. Participacija dijaspore bila je nešto manja od 30 000 glasova, glasovi su većinski otišli Domoljubnoj koaliciji. No, ovaj put su ti glasovi dijaspore uistinu i dali konačnu mandatnu prednost tadašnjoj Domoljubnoj koaliciji. Raos ističe da „HDZ ponovno osvaja sva tri mandata u XI. izbornoj jedinici te na temelju tih glasova u izračunu ukupnih rezultata izbora povećava razliku Domoljubne koalicije naspram koalicije Hrvatska raste s 0,17 (I.-X. izborna jedinica) na 1,25 posto (I.-XI. izborna jedinica), odnosno s izjednačenih 56 : 56 u mandatima na 59 : 56“ (Raos, 2015: 7).

Takav omjer mandata garantirao je neizvjesnu postizbornu utakmicu oko formiranja parlamentarne većine. To se uistinu i dogodilo. Ušli smo u dosad najneizvjesnije pregovore. Pregovori su rezultirali nečim dotad nezapamćenim u RH. Most je koalirao sa Domoljubnom koalicijom, a za mandataru je izabrana – nestranačka osoba. Tihomir Orešković, kanadski Hrvat s karijerom izvan politike. Ta politička anomalija da premijer nije stranačka osoba, svakako je pobudila sumnju u dugovječnost novoformirane Vlade RH. Kao i u liderske sposobnosti tadašnjeg čelnika HDZ-a Tomislava Karamarka, koji je kao predsjednik najjače stranke iz pobjedničke koalicije, prvi put pristao na kompromis da mandatar ne bude iz redova HDZ-a. Sama Vlada se uistinu pokazala kratkog vijeka. Trajala je, prema službenoj stranici Vlade RH „od siječnja do listopada 2016.“ (vlada.gov.hr, 2016).

Konačni zaključak ovih izbora možemo dati ističući sljedeće – „možemo reći kako svi pomaci i promjene, detektirani na ovim izborima, ne mogu navesti na zaključak da se radi o kritičkim izborima, no doista se radi o parlamentarnim izborima koji imaju odstupajući karakter te mogu potencijalno upozoriti na šire i dalekosežnije promjene stranačkog sustava.“ (Raos, 2015: 10). Još jednom ističem, te 2015. se zaista dogodilo da su mandati dijaspore bili ključni za relativnu pobjedu na parlamentarnim izborima. Tim zaključkom izbora 2015. okrećemo se novim parlamentarnim izborima koji su stigli nakon svega godinu dana.

Nakon pada hrvatske Vlade i odlaska premijera Oreškovića nakon samo godinu dana, 2016. godine smo se našli pred novim parlamentarnim izborima. Doduše u nešto drugačijim ulogama političkih aktera. HDZ na unutarstranačkim izborima dobiva novog predsjednika stranke – Andreja Plenkovića. Kada su ovi izbori u pitanju, važno je uvidjeti koliko se, ako se, volja

birača razlikovala od one na prethodnim izborima, s obzirom da smo imali dvoje parlamentarne izbore u godinu dana.

Dakle, sve je slutilo na još jedne neizvjesne izbore. Kada su u pitanju 3 mandata dijaspore, oni su raspoređeni na sljedeći način – HDZ osvaja 2 mandata dok 1 mandat osvaja Željko Glasnović, koji je na izbore izašao sa svojom nezavisnom listom. Participacija dijaspore je, prema Državnom izbornom povjerenstvu, iznosila 21,208 glasova što približno odgovara prosječnoj brojci glasova pristiglih iz XI. izborne jedinice na parlamentarnim izborima uzetim u analizu rada. Utjecaj dijaspore na relativnog pobjednika izbora 2016. nije bio ključan. Omjer mandata dviju naj snažnijih stranaka s partnerima bio je 61:54 u korist HDZ-a, dok Most osvaja 13 mandata važnih za pregovaračku poziciju.

U konačnici, ponovno je ključnu partnersku ulogu u Vladi imao MOST. Pregovore su mostovci vodili s obje strane (HDZ i SDP). Vladu su u listopadu 2016. na kraju prvotno formirali MOST i HDZ. U travnju 2017. došlo je do izglasavanja nepovjerenja i razrješenja Mostovih ministara. U preslagivanju Vlade na ministarske pozicije dolaze članovi Hrvatske narodne stranke (HNS), Predrag Štromar i Blaženka Divjak, koja je doduše, samo bila na listi HNS-a i nije članica stranke. Oni završavaju mandat Vlade RH do ljeta 2020.

Slijede parlamentarni izbori 2020. Za ove parlamentarne izbore vežemo vrlo specifičnu vremensku okolnost COVID-a. Srpanj 2020. je period kada su se izbori održali. Utjecaj korona krize se u kontekstu izbora, najviše manifestirao na vrlo niskoj izlaznosti birača. Naime, prema Državnom izbornom povjerenstvu, participacija birača na parlamentarnim izborima iznosila je poraznih 46,9% (vidi tablicu 6.) sa tek nešto više od 1,7 milijuna iskorištenih glasova. HDZ je sa svojim partnerima i zastupnicima nacionalnih manjina lako formirao parlamentarnu većinu. Posebice, zbog izrazito lošeg rezultata Restart koalicije (41 mandat) koji je Davora Bernardića koštao mjesta predsjednika SDP-a. To se u konačnici i dogodilo, te je HDZ produžio svoj period na vlasti na nove četiri godine.

Ukupna participacija birača dijaspore u XI. Izornoj jedinici iznosila je 28.790 glasova. Značajniji rezultat ostvarili su HDZ (63,02%) i nezavisni Željko Glasnović (20,97%). No, u preračunavanju glasova u mandate HDZ je osvojio sva tri mandata dijaspore. Zbog toga je tad revoltirani Glasnović tražio ponavljanje izbora u kompletnoj XI. Izornoj jedinici. To se nije dogodilo i Glasnović je ostao bez novog mandata. I ovi su izbori potvrdili da je na parlamentarnim izborima, okvirni broj glasova pristiglih iz dijaspore, u pravilu negdje između 20 i 30 tisuća glasova. Iz nje možemo izvući određene zaključke o utjecaju dijaspore na

hrvatske parlamentarne izbore. On je rijetko ključan. O tome više u zaključnom dijelu rada. Ovim parlamentarnim izborima zatvara se krug od ukupno 6 hrvatskih izbora uzetih u obzir za istraživački proces rada.

6. Alternativne opcije glasovanja dijaspore na hrvatskim izborima

Činjenica je da su načini participacije dijaspore na izborima vrlo često otežani i zahtjevni. Glavni razlog tome jest svakako taj da građani dijaspore u mnogim zemljama svijeta imaju svega jedno fizičko mjesto gdje moraju otići i tako dati svoj glas na našim izborima (pr. konzulat). Ta činjenica predstavlja veliku prepreku u razini participacije dijaspore. Morate izdvojiti vrijeme i novac da biste došli do predviđene lokacije za glasovanje na hrvatskim izborima. Negdje su ta mjesta udaljena i 1000 kilometara od vaše lokacije.

Da bismo omogućili lakšu participaciju dijaspore, ukoliko to smatramo nužnim, moramo ponuditi alternativne opcije glasovanja. Opcije bi mogle biti, primjerice, glasovati putem interneta (tzv. e- voting) ili putem pošte. Internetski glas razrješava lokacijsku barijeru i daleku udaljenost birališta. Možete valjano glasati i od kuće. Dok glas putem pošte, zahtijeva od Vas da budete adekvatno registrirani i valjano popunite listić koji pošaljete na ispravnu i predviđenu poštansku adresu. Takve opcije inozemnog glasovanja bi „olakšale i povećale razinu participacije dijaspore, jer lakše možete iskoristiti svoje glasačko pravo. Samim tim dajete snažniji demokratski legitimitet svim izborima.“ (Ellis i dr. , 2007: 221). Nakon navedenih alternativnih načina glasovanja, sada nam slijedi konačni prikaz o tome, što je pokazala analiza razmotrenih izbora, u kontekstu utjecaja i participacije dijaspore na hrvatskim izborima od 2010. do 2023.

7. Nalazi analize utjecaja dijaspore na hrvatskim izborima

Sukladno analizi izdvojenih predsjedničkih i parlamentarnih izbora u Hrvatskoj, može se steći jasan dojam o participaciji i utjecaju dijaspore na konačan ishod izbora. Građani često misle da dijaspora značajno „kroji“ našu izbornu sudbinu, no, je li to uistinu tako? Odgovor nam je dala provedena analiza izbora. Kako bismo predočili nalaze analize, slijede tablice koje će točno ukazati na kojim je izborima utjecaj dijaspore bio značajan za konačni ishod, a na kojim nipošto nije. Pouzdan izvor podataka nam je ponovno, arhiva hrvatskih izbora, koju pruža

Državno izborno povjerenstvo. Još jednom, u analizu je ukupno ušlo, šest hrvatskih izbora u rasponu od trinaest godina.

Tablica 7. Prikaz utjecaja dijaspore na ishod predsjedničkih izbora

Predsjednički izbori	Participacija dijaspore (drugi krug)	Utjecaj na konačni ishod izbora
2014./2015.	37.028 glasova	Vrlo značajan, gotovo ključan za pobjedu (30 000 glasova razlike)
2019./2020.	51.533 glasa	Neznačajan

Izvor: Državno izborno povjerenstvo. <https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/2263>

Pristupljeno 01.07.2024

Tablica 8. Prikaz utjecaja dijaspore na ishod parlamentarnih izbora

Parlamentarni izbori	Participacija dijaspore	Utjecaj na konačni ishod izbora
2011.	21.100 glasova	Neznačajan
2015.	28.944 glasa	Direktan utjecaj na relativnog pobjednika izbora
2016.	21.223 glasa	Neznačajan
2020.	28.790 glasova	Neznačajan

Izvor: Državno izborno povjerenstvo. <https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/2264>

Pristupljeno 30.06. 2024.

Nalazi analize participacije i utjecaja dijaspore ukazuju sljedeće. Dvaput se dogodilo da utjecaj dijaspore bude velik. Na predsjedničkim izborima 2014./2015. i na parlamentarnim izborima 2015. S tim, da je ključan faktor za pobjedu dijaspora bila samo na parlamentarnim izborima 2015. godine. Na predsjedničkim izborima 2014/2015. ključna razlika glasova je ipak ostvarena unutar RH. Nalazi vjerodostojno pružaju informacije vezane za temeljno istraživačko pitanje rada, treba li postojati biračko pravo dijaspore, obzirom na njihovu razinu

participacije i utjecaja na konačni ishod izbora? O konkretnim odgovorima na sva inicirana pitanja iz uvodnog dijela rada, više u zaključku koji upravo slijedi.

8. Zaključak

Logično je da sva postavljena pitanja hrvatskih građana vezana za dijasporu, traže svoj odgovor. U ovom kontekstu, temeljno istraživačko pitanje bilo je vezano za biračko pravo dijaspore. Rad pruža informacije potrebne za promišljanje o tom pitanju, a i ostalim usko povezanim pitanjima iz navedene političke sfere. Stoga, sada ističem svoje zaključke i odgovore na uvodno postavljena pitanja. Plod su provedene analize svih istaknutih izbora i mog osobnog stava o biračkom pravu dijaspore.

Smatram da je postojanje biračkog prava dijaspore poželjan i afirmativan faktor za demokratski proces izbora. Primarno, jer daje veći legitimitet izbornom pobjedniku, kroz veću participaciju građana. Nadalje, pokazalo se da razina participacije i utjecaja dijaspore na hrvatskim izborima, gotovo nikad nije ključan faktor za konačni ishod izbora. Stoga, smatram da postojeća kvota mandata dijaspore treba postojati i da je dostatna. Pobjednik se uglavnom odlučuje unutar granica Hrvatske. To, po meni, pobija protivnički argument o nedopustivom inozemnom krojenju političke sudbine i neplaćanju poreza u Hrvatskoj. Sudbinu ipak krojimo mi u Hrvatskoj i ne smijemo sebi dozvoliti participativnu pasivnost i nove izgovore za političke odluke. Postotni udio glasova dijaspore ukazuje da njen utjecaj najčešće nije rezultatski ključan. Zatim, ono što se može i treba poboljšati, kada govorimo o mogućnosti glasovanja dijaspore, jesu načini izlaska na izbore. I to kroz uvođenje alternativnih i lakših opcija glasovanja – pošta ili internet. Smatram da se te opcije trebaju podržati, kao oblik mobilizacije građana za izlazak na izbore. Također, neki preduvjeti za ostvarivanje biračkog prava, poput hrvatskog državljanstva, moraju postojati i bitno je da su tu. No, sudjelovanje na izborima je uvijek ispit političke zrelosti pojedinca te demokratskog razvoja zemlje. Svatko bi trebao sam odlučiti, želi li iskoristiti svoje biračko pravo, a ne da ga a priori nema, jer je Hrvat, a u Hrvatskoj ne živi.

Zbog svega navedenog, zaključujem da se demokratska participacija dijaspore na izborima treba poticati, a ne ukidati. Rekao bih da ova provedena analiza izbora to jasno potvrđuje, jer mnogi protivni argumenti ne stoje. To je vidljivo kroz razinu utjecaja dijaspore na ishod

izbora. No, jasna je stvar da će biračko pravo dijaspori ostati polarizirajuće pitanje sa dva tabora. Pitanje podložno raspravi. To je potpuno legitimno i očekivano, no, u konačnici smatram da ne treba sputavati i ograničavati biračko pravo hrvatske dijaspori, jer ono ne ugrožava dominantnu političku volju hrvatskih građana. To je ova analiza nesumnjivo dokazala.

9. Popis literature i izvora

Literatura:

Ellis, Andrew i dr. (2007): *Voting from abroad. The International IDEA Handbook*, Stockholm: IIDES.

Henjak, Andrija (2018): Nose li parlamentarni izbori 2015. i 2016. godine promjenu političkih rascjepa u Hrvatskoj? *Društvena istraživanja*. 27(3): 383-406.

Kasapović, Mirjana (2011): Drugi kritični izbori u Hrvatskoj - slom jednog modela vladanja. *Političke analize*. 2(8): 3-9.

Kasapović, Mirjana (2010): Tko i kako predstavlja „dijasporu“. *Političke analize*. 1(3): 15-19.

Kasapović, Mirjana (2010): Hrvati, hrvatski državljani i dijaspora. *Političke analize*. 1(2): 21-24.

Podolnjak, Robert (2013): Suvremeni hrvatski izborni inženjering kao sofisticirani oblik izborne manipulacije. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*. 63(1): 155-187.

Raos, Višeslav (2015): Izbori 2015.: jesmo li ušli u razdoblje nestabilnosti i nepreglednosti? *Političke analize*. 6(24): 3-11.

Raos, Višeslav (2015): Prijelomi i trendovi: predsjednički izbori u Hrvatskoj. *Političke analize*. 6(21): 33-38.

Sheffer, Gabriel (2003): *Diaspora politics. At home abroad*. Cambridge: Cambridge university press.

Izvori:

Državno izborno povjerenstvo (bez datuma) <https://www.izbori.hr/site/> Pristupljeno, 20.05. 2024.

Državno izborno povjerenstvo (2019) Izbori za Predsjednika Republike Hrvatske https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/predsjednik/2019/izabrani/i_01_000_0000.pdf Pristupljeno, 19.05.2024.

Državno izborno povjerenstvo (2014) Izbori za Predsjednika Republike Hrvatske https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/predsjednik/2014/izabrani/i_01_000_0000.pdf Pristupljeno, 19.05.2024.

Državno izborno povjerenstvo (2015) Izbor zastupnika u Hrvatski sabor na temelju lista u XI. Izbornoj jedinici https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/parlament/2015/izabrani/i_02_011_0000.pdf Pristupljeno, 24.05.2024.

Državno izborno povjerenstvo (2020) Izvješće o provedenim izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2020. https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/2020/Izbori_za_zastupnike_u_HS/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20provedenim%20izborima%20za%20zastupnike%20u%20Hrvatski%20sabor%202020.pdf Pristupljeno, 07.06.2024.

Državno izborno povjerenstvo (2011) Konačni službeni rezultati izbora za zastupnike u Hrvatski sabor https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/Izbori_izvjesca/konacni_sluzbeni_rezultati_2011.pdf Pristupljeno, 17.05.2024.

Državno izborno povjerenstvo (2016) Službeni rezultati izbora za zastupnike u Hrvatski sabor https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/inline-documents/Sluzbeni_rezultati_Sabor_2016.pdf

Središnji ured za Hrvate izvan RH (bez datuma) Hrvatski iseljenici u prekomorskim i europskim državama i njihovi potomci <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatski-iseljenici-u-prekomorskim-i-europskim-drzavama-i-njihovi-potomci/749> Pristupljeno, 16.05. 2024.

Jurić, Tado (2021) Utjecaj dijasporne i recentnog iseljavanja na rezultate izbora u Republici Hrvatskoj. Gastarbajterska iseljenička poema – od stvarnosti do romantizma. Jurić, Tado ; Komušanec, Monika ; Krašić, Wollfy (ur.). Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2021. str. 160-184. https://www.researchgate.net/profile/Tado-Juric/publication/352367401_Utjecaj_dijasporne_i_recentnog_iseljavanja_na_rezultate_iz

[bora_u_Republici_Hrvatskoj/links/60c640eb299bf1949f57ccb2/Utjecaj-dijaspore-i-recentnog-iseljavanja-na-rezultate-izbora-u-Republici-Hrvatskoj?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn9](https://vlada.gov.hr/links/60c640eb299bf1949f57ccb2/Utjecaj-dijaspore-i-recentnog-iseljavanja-na-rezultate-izbora-u-Republici-Hrvatskoj?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn9) Pristupljeno, 30.06.2024.

Vlada RH (2010) Hrvatski sabor izmijenio Ustav RH. <https://vlada.gov.hr/vijesti/hrvatski-sabor-izmijenio-ustav-rh/9454?lang=hr> Pristupljeno, 01.07.2024.

Vlada RH (2016) 13. Vlada Republike Hrvatske <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/sazivi-vlada-93/13-vlada-rh/19500?lang=hr> Pristupljeno, 21.05. 2024.

2011 Croatian parliamentary election Wikipedia
https://en.wikipedia.org/wiki/2011_Croatian_parliamentary_election Pristupljeno, 22.05. 2024.

2015 Croatian parliamentary election Wikipedia
https://en.wikipedia.org/wiki/2015_Croatian_parliamentary_election#Results
Pristupljeno, 22.05. 2024.

Prilozi:

Tablica 1. Političko predstavljanje dijaspora u Saboru

Tablica 2. Iseljenički valovi Hrvata kroz povijest

Tablica 3. Brojnost Hrvata širom svijeta

Tablica 4. Glasovi hrvatskih državljana s prebivalištem izvan Hrvatske na predsjedničkim i parlamentarnim izborima 1995 - 2020.

Tablica 5. Prikaz podataka predsjedničkih izbora u periodu 2010 – 2023.

Tablica 6. Prikaz podataka parlamentarnih izbora u periodu 2010 – 2023.

Tablica 7. Prikaz utjecaja dijaspora na ishod predsjedničkih izbora

Tablica 8. Prikaz utjecaja dijaspora na ishod parlamentarnih izbora